

Wstęp

Jak słusznie zwracała uwagę prof. *Teresa Górzyńska*, prawo do informacji jest wynikiem podstawowej potrzeby człowieka o charakterze egzystencjalnym – potrzeby poznania. Nabiera ono szczególnego znaczenia w relacjach jednostka – państwo, ponieważ stanowi istotny element kontroli władzy publicznej przez obywateli i ich uczestnictwa w jej sprawowaniu. Prawo do informacji ma również wpływ na rozwój społeczeństwa opartego na wiedzy (społeczeństwa informacyjnego). Władze publiczne (głównie wykonawcza), ze względu na ilość i charakter zgromadzonych informacji, stały się najważniejszymi źródłami wiedzy w państwie, która powinna zostać wykorzystana przez inne podmioty (przede wszystkim obywateli) w zależności od ich potrzeb.

W Polsce obowiązuje rozbudowany system powszechnie obowiązujących przepisów dotyczących udostępniania informacji o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne w kształcie ustalonym w art. 61 Konstytucji RP, czy szerzej – o wykonywaniu wszelkich zadań publicznych, o czym mowa w ustawie z 6.9.2001 r. o dostępie do informacji publicznej¹.

Problematyka prawa do informacji jest przedmiotem ożywionej dyskusji naukowej oraz licznych orzeczeń sądowych, przede wszystkim sądów administracyjnych. Jednak mimo znacznego dorobku polskiej doktryny w tym zakresie poszczególne pozycje skupiają się w przeważającej części wyłącznie na analizie naszego wewnętrznego porządku prawnego. Tymczasem niniejsza praca jest próbą przedstawienia podstawowych zagadnień dotyczących tego prawa pod kątem norm i standardów międzynarodowych i unijnych oraz systemów prawnych wybranych państw Unii Europejskiej (Francja, Niemcy, Węgry, Wielka Brytania). W naszej ocenie może to pozwolić zdiagnozować sytuację w naszym krajowym prawodawstwie, wskazać na niedostatki w zakresie prawnej regulacji oraz jej wykonywania, jak również postawić postulaty *de lege ferenda*. W tym celu już na wstępie wyodrębniliśmy tematy, które w naszej ocenie powinny stanowić obszar szczególnego zainteresowania. Zaliczyliśmy do nich: ograni-

¹ Dz.U. Nr 112, poz. 1198 ze zm.

czenia dostępności informacji publicznej, tryby udostępniania informacji, w tym procedura rozpatrywania wniosków dostępowych, kontrola realizacji przepisów oraz inne rodzaje instytucjonalnej ochrony prawa, a także zasady i tryb ponownego wykorzystywania informacji publicznej. Analizę tych zagadnień podzielonych w książce na cztery części uzupełni aneks zawierający teksty rozwijające poszczególne poruszane wątki.

Publikację poświęcamy pamięci prof. *Teresy Górczyńskiej*, która była prekursorem w naukach prawnych badań nad jawnością w działalności państwa i związanym z nią prawem do informacji. Oprócz wielu innych przedsięwzięć związanych ze wspomnianą problematyką była również inicjatorką oraz przez długi czas kierownikiem naszego projektu badawczego, którego efekt stanowi publikacja. Wspomnienie o Zmarłej zamieszczamy w dalszej części pracy.

Niniejsza publikacja jest elementem grantu „Główne problemy prawa do informacji w świetle prawa i standardów międzynarodowych, europejskich i wybranych państw Unii Europejskiej” (N N110 129540).

Dr *Grzegorz Sibiga*

Profesor Teresa Górzyńska – wspomnienie

Fot. J. Człowiekowska

Przedstawiana Państwu książka jest ostatnim dziełem naukowym, które współtworzyła prof. *Teresa Górzyńska*. To ona była inicjatorką oraz przez długi czas kierownikiem naszego projektu badawczego. Nieoczekiwanie dla wszystkich, z uwagi na przedwczesną śmierć prof. *Teresy Górzyńskiej*, grant ten stał się również zwieńczeniem jej wieloletnich wysiłków na rzecz jawności życia publicznego oraz rozwoju prawa do informacji w Polsce.

Wychodząc z założenia, że prawo do informacji jest wynikiem podstawowej potrzeby człowieka o charakterze egzystencjalnym – potrzeby poznania, prof. *Teresa Gó-*

rzyńska już od lat wczesnych 80. podjęła badania naukowe oraz stała się propagatorką jawności działania władz publicznych. Biorąc pod uwagę kontekst historyczny i polityczny, badania te pomimo swojego pionierskiego charakteru nie mogły się przebić do głównego nurtu nauki prawa administracyjnego. Dopiero przemiany ustrojowe po 1989 r. stworzyły nowe możliwości w zakresie przełożenia wyników badań prof. *Teresy Górzyńskiej* na rzeczywistość społeczną.

Pomimo takiego nowego otwarcia oraz próby budowy państwa prawa prawo do informacji przez dość długi czas nie znajdowało należytego odzwierciedlenia w prawie polskim. Katalizatorem zmian w tym zakresie okazała się dopiero monografia naukowa prof. *Teresy Górzyńskiej* pt. „Prawo do informacji i zasada jawności administracyjnej. Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Naczelnego Sądu Administracyjnego i Trybunału Konstytucyjnego” (Kraków 1999). To ta praca wytyczyła nową perspektywę myślenia o prawie do informacji oraz stworzyła grunt pod uchwalenie 6.9.2001 r. ustawy o dostępie do informacji publicznej. Profesor *Teresa Górzyńska* doceniała fakt uchwalenia tej ustawy, ale jednocześnie uznawała ją za akt prawny daleki od ideału. Pomimo czynnego zaangażowania w proces uchwalania ustawy o informacji publicznej jako ekspert komisji sejmowej, wiele z jej sugestii i wniosków nie zostało uwzględnionych w pracach parlamentarnych. Jak pokazała praktyka stosowania ustawy, szybko ujawniły się jej mankamenty, na które zwracała uwagę prof. *Teresa Górzyńska*.

Dekadę po uchwaleniu ustawy o informacji publicznej prof. *Teresa Górzyńska* zainicjowała prace badawcze mające na celu krytyczną analizę obowiązującego w Polsce systemu prawa do informacji w kontekście europejskim i międzynarodowym. Była ona jak mało kto dobrze przygotowana do podjęcia takich badań, gdyż od 1996 r. brała udział w pracach grupy specjalistów w sprawach dostępu do informacji w Radzie Europy. Jej niezaprzeczalną zasługą jest także przyswojenie polskiej nauce i praktyce prawa do informacji publicznej dorobku Rady Europy w tym zakresie.

Podjęte badania, których uwieńczeniem jest przedkładana publikacja, stanowią kompleksową analizę regulacji polskich pod kątem norm i standardów międzynarodowych i unijnych, a także systemów prawnych państw o dłuższej od Polski tradycji w zakresie dostępu do informacji o działalności władzy publicznej. Profesor *Teresa Górzyńska* nie miała możliwości oceny ostatecznego kształtu wyników naszych badań, ale jej uwagi i wskazówki towarzyszyły poszczególnym autorom w trakcie ich prac nad zagadnieniami szczegółowymi. W znacznym stopniu wszyscy polscy autorzy tej publikacji czerpali z dorobku i pomocy prof. *Teresy Górzyńskiej*, co czyni tę publikację szczególnie cenną.

Profesor *Teresa Górzyńska* urodziła się w 1942 r. na Wołyniu. Nigdy nie zapomniła o swoich korzeniach i zawsze pielęgnowała pamięć o tym przepięknym regionie przedwojennej Polski. Wzorem licznych zmuszonych do ucieczki Polaków osiedliła się na Ziemiach Odzyskanych oraz wiele lat spędziła we Wrocławiu. Studia prawnicze podjęła na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego. Po ich ukończeniu przez pewien czas mieszkała jeszcze we Wrocławiu, aby następnie

osiąść w Warszawie, gdzie podjęła współpracę z Instytutem Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk.

Profesor *Teresa Górczyńska* praktycznie całe swoje życie naukowe związała z Instytutem Nauk Prawnych PAN. Po ukończeniu studiów magisterskich na Wydziale Prawa i Administracji UJ rozpoczęła karierę naukową w Instytucie w 1975 r. Tutaj osiągała kolejne stopnie naukowe: dra nauk prawnych w 1982 r. na podstawie rozprawy „Stanowiska kierownicze w administracji państwowej: zagadnienia prawne” oraz w 1999 r. dra habilitowanego nauk prawnych na podstawie rozprawy „Prawo do informacji i zasada jawności administracyjnej”. W ostatnich latach pełniła funkcję kierownika Zakładu Prawa Administracyjnego Instytutu Nauk Prawnych PAN.

Profesor *Teresa Górczyńska* była uznanym specjalistą z zakresu prawa administracyjnego. Specjalizowała się nie tylko w prawie do informacji, lecz także w prawie urzędniczym. Była autorką i redaktorem licznych publikacji w tym zakresie. Za swój wkład w rozwój polskiej nauki została uhonorowana wysokimi odznaczeniami państwowymi: Złotym i Srebrnym Krzyżem Zasługi oraz Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Oprócz pracy w INP PAN prof. *Teresa Górczyńska* pracowała na stanowisku profesora w Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Zarządzania im. L. Koźmińskiego w Warszawie, Wszechnicy Polskiej – Szkole Wyższej Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Warszawie oraz Społecznej Akademii Nauk. Doświadczenie zawodowe nabywała także w ramach pracy w administracji publicznej, m.in. jako doradca w Departamencie Prawnym NIK (1991–2000) oraz w Urzędzie Rady Ministrów (1989–1991). Pracę w administracji traktowała w kategoriach służby publicznej, co świadczyło o tym, że potrafiła przełożyć swoje poglądy naukowe na praktykę administracji publicznej w Polsce. W ostatnim okresie swojego życia wciąż była zaangażowana w sprawy służby publicznej – weszła w skład Rady Naukowej Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych oraz blisko współpracowała z Ministerstwem Administracji i Cyfryzacji w pracach koncepcyjnych nad nową regulacją dostępu do informacji publicznej w Polsce.

Profesor *Teresa Górczyńska* zmarła niespodziewanie w Warszawie 7.4.2013 r. Będzie nam Jej brakowało.